

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 20, Sayı: 2, Sayfa: 79-90, ELAZIĞ-2010

AHMED-İ DÂÎ'NİN MAHLAS BEYİTLERİNDE HÜSN-İ TAHALLUS

Hüsn-i Tahallus in Ahmet Dai's Pseudonym Couplets

Sevim BİRİCİ*

ÖZET

Divan edebiyatının büyük şairlerinden olan Ahmed-i Daî XIV. yüzyılın sonu ile XV. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Şair adının "Ahmed" mahlasının da "Daî" olduğunu kendisi söylemektedir.

Ahmed-i Daî mahlasını şiirlerinin mahlas beyitlerinde hem mahlas hem de kelimenin anlamıyla tevriyeli olarak da kullanmıştır. Bu çalışmada "dua eden" anlamında olan Daî mahlasının sanatlı kullanımlarındaki hüsn-i tahallus beyitler tespit edilerek gösterilmeğe çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ahmed-i Daî, Hüsn-i tahallus, Klasik Türk Edebiyatı

ABSTRACT

Ahmed-i Daî, who is one of the great writers of Divan Literature lived between the end of XIVth century and the beginning of XVth century. The poet mentions himself that his name is "Ahmed" and his pseudonym is "Daî". He uses the pseudonym of Ahmed-i Daî in the pseudonym couplets of his poems with both pseudonym and the real meaning of the word. In this study, hüsn-i tahallus couplets in the artistic usages of the pseudonym of Daî, which means the one who prays, are tried to be shown.

Key Words: Ahmed-i Daî, Hüsn-i tahallus, Classical Turkish Literature.

---

* Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elazığ;
sbirici@firat.edu.tr

Ahmed-i Dâ'î XVI. yüzyılın sonu ile XV. yüzyılın başlarında yaşamış, Klasik Türk Edebiyatı'nın büyük şairlerindedir. Şair kendisini, eserlerinden biri olan Tercüme-i Tıbb-ı Nebevî'nin mukaddemesinde "Ahmed bin İbrahim bin Muhammed el-ma'rûf bi'd-Dâ'î" olarak tanıtır (Ertaylan,1952,6; tıpkı basım,388/11). Buna göre kendi adı "Ahmet, babasının adı İbrahim, dedesinin adı Muhammed, mahlası ise "Dâ'î"dir. Adı ve mahlası birlikte kullanılmış olan şair kendi adının "Ahmed", mahlasının da Dâ'î olduğunu söylemektedir.

Ahmed-i Dâ'î'nin adı bazı kaynaklarda Ahmed Dâ'î olarak geçmekte ise de divanında adının geçtiği aşağıdaki beyitlerde vezne bakıldığında Ahmed-i Dâ'î olduğu görülmektedir:

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ lün
Ahmed-i Dâ'î du'â-yı devletüñ virdin okur
Medhüñi divân ider ol vasfını defter kılur

K15/22

Me fâ'î lün / Me fâ'î lün / Me fâ'î lün / Me fâ'î lün
Kemîne Ahmed-i Dâ'î du'â-gûyuñ durur muhlis
Du'â-yı devletüñ virdin kılur nazmına pîrâye

K21-34

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün
Ahmed-i Dâ'î du'âcuñ çâkerüñ kemter kuluñ
İşbu da'vî kim tanukdur Hâlik u Yezdân aña

K27-25

Fe'î lâ tün (Fâ'î lâ tün) / Fe'î lâ tün / Fe'î lâ tün / Fâ'î lün (Fâ'lün)
Ahmed-i Dâ'î eger zühd ü 'ibâdet kıla ger
Câm-ı mey nûş idem işümde severem kime ne

G112-5

Me fâ'î lün / Me fâ'î lün / Me fâ'î lün / Me fâ'î lün
Egerçi kullarun bî-had velî kemter kuluñ Ahmed
Ne Ahmed Ahmed-i Dâ'î ne Dâ'î Dâ'î-î çâker

G302-7

Arapça,"saflık, halislik, gönül temizliği" anlamlarına gelen "halâs" kelimesinden müştak olan mahlas kelimesi, sözlük anlamı itibariyle "kurtulacak", "sığınılacak" yer demektir. "Halasa"(=ayrılmak, münferit kalmak, tenhaya çekilmek),"ehlâsa, yuhlisu" (=has kılmak, halisleştirmek, seçmek), "muhlisun"(=seçilmiş, arınmış) (Kur'ân Lugatı 1989; s.171) kelimeleri de mahlasın anlamına işaret etmektedir.

Divan şiirinde şairin mahlas almasına tahallus denmektedir. Şairin mahlasının bulunduğu beyte mahlas beyti, taç beyit, veya mahlas-hâne adı verilmektedir. Bazen uygun düştüğünde şair mahlasını şiirin iki ayrı veya aynı beytinde de iki kez zikredebilir. Şair bazen mahlasının anlamını da düşünerek kullanır. Mahlasın hem anlamını hem de sözünü kastederek kullanmaya hüsn-i tahallus denmektedir(Yıldırım, 2006; s.19).

Divan şairlerinin şiirlerinde kullandıkları mahlasların, o devir şiir ve şair çevresi için basit bir mesele olmadığı, onun hem şair hem de şiir için bir kimlik özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır (Tolasa, 1983; s.244).

Dâî: (Kelâm) Mezâhib-i dalle (hak yolunu sapıtan) mezheplerin neşriyle meşgul olanlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Cemi du'ât'tır. Arapça Dâî davet eden davet edici anlamına gelir (Pakalın,1971, CI,s.388).

İslâm dünyasında ortaya çıkan bazı fırkalarda mezhebi yayma yetkisi verilen kimsenin görev ünvanı. Arapçada "seslenmek, çağırmak, davet etmek" anlamındaki da've veya du'â kökünden sıfat olan dâî "insanları kendi din ve mezhebine çağıran kimse" demektir. Bazen anlamı pekiştirmek için sonuna "tâ" getirilerek dâîye şeklinde de kullanılır. Dâî Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamberin Allah elçisi olarak fonksiyon ve görevlerini dile getiren ayetlerde bilhassa "Allah'a çağıran" manasında yer almakta (El-Ahzâb 33/46; el-Ahkâf 46/31-32), ayrıca genel olarak "dua eden, çağıran" anlamında da geçmektedir. Kelime "dua eden, çağıran" manasıyla çeşitli hadislerde de görülmektedir. "Allah'a çağıran" anlamıyla Hz. Peygamber'e nispet edilışinden faydalanılarak benimsenen ilk mutezile, Zeydiyye ve Abbasilerde nadiren kullanılan dâî en çok İsmailiyye, Karmatîler ve Dürzî tarihinde göze çarpmaktadır (Öz, 1993 C.8 s.420).

Dâî: Dua eden, duacı, davet eden, sebebolan (Devellioğlu, 1970, s. 195).

Ahmed-i Dâî'nin mahlas beyitlerinde Hüsn-i Tahallus aşağıdaki beyitlerde şu şekilde geçmektedir:

Hakuñ 'inâyet ü fazlına tekye kıl Dâî
Okı "aleyhi tevekkeltü ve ileyhi metâb"

K1-21

Dâî (dua eden), Allah'ın üstünlüğüne, onun lutuf ve ihsanına dayan derken; beyitte Kur'an-ı Kerim 13.suresi olan Rad suresinin 30.ayetinden iktibas yapmıştır. "(Ey Muhammed) Böylece seni, kendilerinden önce nice ümmetlerin geçmiş olduğu bir ümmete gönderdik ki, onlar rahmanı inkâr ederken sana vahyettiğimizi kendilerine okuyasın de ki "O benim Rabbimdir. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Ben yalnız O'na tevekkül ettim, dönüşüm de yalnız O'nadır".

Müşriklerin Hz. Peygamber'in getirdiği mucizeleri kabul etmeyip kendi kafalarına göre ondan mucize istemelerinin hiçbir değeri olmadığına işaret eden bu ayet dolaylı olarak onların bu taleplerini reddetmektedir. Zira yüce Allah Hz. Muhammedi şerefli bir görev ile görevlendirmiş ve ona duyu organlarıyla algılanan (hissi) mucizelerin yanında Kur'an gibi manevi ve edebi bir mucizeyi de vermiştir. Hz. Muhammed'in elçi olarak gönderilmiş olması benzeri görülmemiş yeni bir olay değildir. Nitekim daha önce gelmiş geçmiş ümmetlere de peygamberler gönderilmiştir. Müşrikler rahmeti her şeyi kuşatmış olan alemlere rahmet olmak üzere Hz. Peygamber'i ve Kur'anı gönderen yüce Allah'ın rahmân ismini inkâr ediyorlar "Rahmân da neymiş?" diyerek bu isimde bir ilâh tanımadıklarını söylüyorlardı. Bu sebeple Allah Teâlâ elçisine -ayette ifade edildiği üzere- rahmânın, yüce Allahın kendisi olduğunu onlara bildirmesini emretti(Karaman,2007 s.289-290)

Mahlas olarak kullanılmış olan Dâ'î kelimesi beyitte aynı zamanda dua et anlamında okı ile birlikte kullanılmıştır.

Şairin aşağıdaki beyitlerinde devleti için ettiği dualar dikkati çekmektedir:

Dâ'î du'â-yı devletüñi gerçi nazm ider

Bir gör ne resme lutf iledür iltimâsını

K4-22

Gerçi Dâ'î (dua eden) devlete duasını yazar. Bir gör kollayıp kayırdığını ne üslupla iletir.

Dâ'î-yi muhlis du'â-yı devletüñ virdin okur

Ni'metüñ şükürin kılur ihlâs ile müstezîd

K7-28

Samimi, doğru olan Dâ'î (dua eden) devlet için dua okur, nimetin şükrünü ihlas ile artırarak yerine getirir.

Yapılan iyiliğin beğenilen, hoş giden, makbul olduğunun dile getirilmesi ve iyiliği yapanı övmek şükürdür. Şair devlet veya devlet ricâlinden gördüğü iyilik karşısında şükrünü ihlas ile artırarak yerine getirmek için devlete duasını okumaktadır.

Dâ'î du'â-yı devletüñi subh u şâm okur

Hakdan diler ki düşmenüñüñ subhı şâm ola

K13-53

Dâ'î devlet için duasını sabah akşam okur, Allah'tan diler ki düşmanının sabahı akşam olsun. Sabah aydınlığın, gece karanlığın yaşandığı vakitlerdir. Aydınlık ve karanlığın insan üzerindeki etkilerinin farklı olduğu bir gerçektir. Kişi neşeli, mutlu ise ona göre gece de gündüzdür, eğer mutsuz sıkıntılı ise gündüz onun için karanlık gecedir.

Devleti için dua eden şair devletinin düşmanına inkisarda bulunmaktadır.

Dâ'î du'â-yı devletüñi her nefes okur
Kullıkda gerçi kâsır iken itizâr

K25-13

Kullukta her ne kadar özür dileme kusur ise de, Dâ'î (dua eden) devlet için duasını her nefes okur.

Kişi suçlu ise veya yapmakla mükellef olduğu bir işi ihmal etmiş ise özür diler. İnsanların Cenâbı-Hakk'a karşı dinî birtakım kulluk görevleri vardır. Dâ'î (dua eden) bu görevlerini ihmal ettiği için özür dileme durumunda olsa bile, devlete duasını her nefeste okuduğunu söylemekte ve bunu da görev bilip aksatmamaktadır. Şair devleti için dua edendir.

Dâ'î uş devlet du'âsın zikri ider bülbül gibi
Zîrâ hak handân u Hürrem nev-bahâr itmiş seni

K20-22

Dâ'î (dua eden) çünkü /şimdi bülbül gibi devlet için duasını zikr eder. Zira Allah seni mutlu ve gülen ilkbahar etmiş. Dua eden şair sürekli devleti için duasını okuması yönünden okuyan bülbüle, memdûhunu ise mutlu ve gülen ilkbahara benzetilmiştir.

Dâ'î-yi muhlis du'â-yı devletün virdin okur
Medhüni ihlâs ile can levhine tahrîr ider

K5-31

Samimi, doğru olan Dâ'î devlet için dua okur, mehdini (sûre-i ihlâs ile) gönülden gelen sevgiyle can levhasına yazar. Levh "belli bir süre ile sınırlanmış yazı ve takdir"dir (Uludağ, 1996 s.336). Dâ'î-yi muhlis samimiyetle, doğrulukla dua edendir.

Padişah için ettiği duanın beyitlerde yer alışı ise aşağıdaki şekildedir:

Dâ'î şehenşeh adına medh ü senâ okı
Her gevheri ki nazm idesin gel nisâr kıl

K6-48

Dâ'î (dua eden) padişah adına övgü oku, ki nazm ettiğin her cevheri gel saç. Dâ'î padişah için medh ü senâ oku ifadesinde Dâ'î aynı zamanda dua eden kişidir.

Duada devlet ve padişahın birlikte yer aldığı beyitler:

Dâ'î du'â-yı devletüni ruz u şeb kılur
Makbûl olur duası kulun padişâh için

G310-7

Dâ'î (dua eden) gece gündüz devletine dua eder, kulun padişah için yaptığı dua kabul olur.

Padişah'a dua beyti:

Dâ'î du'â-yı hayr ile andukça ol şehi

Medh ü du'â-yı devleti bu şehriyâr kıl

K24-47

Dâ'î (dua eden) o padişahı hayır dua ile andıkça, medh ve devletin duasını padişah kıl.

Şair o padişahı hayır dua ile anıp, onu övüp devleti için dua ettikçe, devlet için yapılan bu övgü ve duayı padişah (makbul) kıl.

Dâ'î yi vü iç hazret-i sultâna du'â kıl

Kim işi müdâm olsun anun işreti bâki

G49-7

Dâ'î ye ve iç Hz. Sultana dua et. Ki zevk ve sefası sürekli, yaşamı daim olsun.

Dâ'î (dua eden) ye, iç ve her fırsatta, sürekli padişaha dua et ki onun yaşamı daim olsun, zevki ve sefası kalıcı olsun. Padişah yaşadığı ve mutluluğu yerinde olduğu sürece himayesi altındakilere de iyilik ve lütufda bulunabilir. Şair muhtemelen kendisinin de sefa içinde yaşamasının padişahıtan gördüğü desteğe bağlı olduğunu düşünerek padişaha; padişahlığının, zevk ve sefasının devamlı olması için dua etmesinin gerekliliğini düşünmektedir.

Duanın ihlas ve samimiyetle yapılmasının herkes için daha iyi olduğunun belirtildiği beyit:

Sözün hatmi du'â yigdür ola ihlâs ile cândan

Kim ol vâcib durur her dem dükeli pîr u bürnâya

K21-38

Sözün sonucu (özü) duanın ihlâs ve samimiyetle olması iyidir, ki o her zaman yaşlı ve genç herkese gereklidir. İbadetin özü olan dua kişinin Allah'a yalvarıp yakarmasıdır, tam bir inanç ve içtenlikle, kul olmanın idraki ile yapılması gerekir.

Duanın melekler tarafından huzura götürülüşü:

Dâ'î-yi muhlisün du'âsını gör

Hep melâik idüpdür istihzâr

K23-60

Samimi, doğru olan Dâ'î'nin (dua edenin) duasını gör, melekler hep huzura getirmektedir.

İnsanların sağında ve solunda bulunan "Kirâmen kâtibîn" adında iki melek vardır. Sağdaki melek insanların yaptığı; iyi iş ve davranışları, soldaki melek de kötü iş ve davranışları tespit etmekle görevlendirilmişlerdir. Bu melekler ayrıca kıyamet günü hesap

zamanında yapılan işlere şahitlik de edeceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de bu meleklerle ilgili şöyle buyurulmaktadır: "İki melek (insanın) sağında ve solunda oturarak yaptıklarınızı yazmaktadırlar. İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın"(Kaf 50/17-18). "Şunu iyi bilin ki üzerinizde bekçiler, değerli yazıcılar vardır. Onlar yapmakta olduklarınızı bilirler"(El-infitâr 82/10-12). Yoksa onların sırlarını ve gizli konuşmalarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Hayır öyle değil, yanlarındaki elçilerimiz (melekler) yazmaktadırlar"(Zuhuf 43/80).

Şair ettiği duaların melekler tarafından Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna iletilmekte olduğu bilerek, Samimi, doğru olan Dâ'î'nin (dua edenin) duasını gör demektedir.

Duanın kabulü:

İcâbet kıl bu Dâ'î'nün du'âsın

Ki sensin rahmeti bol lutfi settâr

K26-38

Dâ'î'(dua eden) nin bu duasını kabul et, ki rahmeti ve lütfu bol olan Allah sensin.

Rahmeti ve lütfu bol olan Allah sensin Dâ'î'nin (dua edenin) bu duasını kabul et. Allah bağışlayan, esirgeyen, çok merhamet eden ve büyük nimetler lütf edendir. Şair rahmeti bol olan Allah'tan duasının kabulünü istemektedir.

Allah ve Kul:

Hubların şahı çü sensin Dâ'î-yi muhlis benem

Niçe bir cevr ü cefa bir lutf-ı ihsânın buyur

G134-7

Güzellerin şahı nasıl ki sen isen; saf gönülden davranan Dâ'î (dua eden) de benim. Ne kadar (ne zamana kadar) cevr ü cefa edeceksin, bağışını lütfet.

Güzellik Allah'ın sıfatıdır. Sahih bir hadiste Allah'ın elçisi Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır "Allah güzeldir, güzelliği sever." "Allah, Âdemi kendi suretinde yaratmıştır."İnsan bu âlemin bir mecmuudur, toplamıdır. Allahın bu âlemle ilgili ilmi, kendisiyle ilgili ilimden başka bir şey değildir, çünkü mevcudat içinde sadece o vardır. Buna göre insanında onun suretinde olması gerekir. Allah insanı kendi bireysel varlığı içinde izhar edince, insan Allahın bizzat tecelligâhı olur. Bu nedenle insan âlemde onun güzelliğini görür ve o güzelliği sever (İbn Arabî, 1998 s.111). Şair bu beyitte Cenâbı-Hakk'a onun güzelliği sıfatıyla seslenerek, ona yürekten dua ettiğini söylemekte ve cevr ü cefa yerine ihsanını dilemektedir.

Dâ'î kemâl-i fazlına yarun ümiz dut

Sen her niçe ki cürm idesin ol mu'âf ider

G50-7

Dâ'î sevgilinin faziletinin büyüklüğünden ümit et, ki sen her ne kadar suç işlesen o affeder.

Dâ'î (dua eden) Cenabıhakk'ın büyüklünün lütfundan ümit kesme, sen ne kadar suçlu olsan da o affedicidir. Allah daima affeden, tekrarlanan günahları bağışlayandır. Bu kadar bağışlaması sınırsız olan Allah'tan ümit kesmek, Allah'ın büyüklüğünü kabul etmiş kullar için uygun olmaz.

Kapunda kul yazılıpdur sana bugün Dâ'î
'Înâyetünden ana bir nişân diriğ itme

G258-7

(Ey sevgili) Dâ'î (dua eden) bugün senin kapında kul yazılmıştır, iyiliğinden ve ihsanından ona bir işaretini uzak itme.

Dâ'iyem kemter kulunvan hazretünde çok midur
Ger kılursam ni'metünden lutf u ihsân arzu

G223-7

Dâ'iyim (dua edenim), eğer nimetinden iyilik ve bağışlama istersem; hazretinde benim gibi aciz ve hakir kul çok mudur.

Sana her nefesde Dâ'î niçe çok du'âlar eyler
N'ola bir sözün kabul it anun ol du'â hakı çün

G88-5

Dâ'î, sana her nefeste ne kadar çok dualar eder, ne olur onun bir sözünü o dua hakkı için kabul et.

“Duagû: Ayinleri müteakip ve bazı içtimalarda dua okuyan, hiçbir vazife ile mükellef olmadığı halde, edeceği dualar mukabilinde maaş alan kimseler hakkında kullanılır bir tabirdir. Duacı demektir. Hiçbir vazife ile mükellef olmadığı halde edecekleri dua mukabilinde bu ünvanla hükümetin resmi bütçesinden maaş alanlar, evkaftan vazife sahibi bulunanlar da vardı. Bu makamda “duahan” tabiri de kullanılırdı. Ancak duahan tabiri daha ziyade dinî merasim münasebetiyle dua edenler hakkında kullanılır, resmi işlere ait toplantılarda dua edenler hakkında duagû tabiri daha ziyade istimal olunurdu. Resmi kayıtlarda bu tabir geçer. Duagûluk maaşı şahsa göre değişirdi”(Pakalın 1971 s.179)

Dua karşılığı alınan bu paranın veya maaşın; duayı okuyana “dua hakkı” olarak verildiği görülmektedir.Dâ'î (dua eden) Allah'a seslenerek ona her nefeste dualar ettiğini, ettiği duaların hakkı için hiç değilse o dualardan birinin kabul etmesini, duasının müstecâb olmasını istemektedir.

Dâ'î du'âda sâdk ile Hakdan seni diler
Ya Rab icâbet it bu du'âya du'â hakkı

G90-7

Dâ'î (dua eden) duada gerçekten yürek temizliği ile Allahtan seni diler. Ya Rab dua hakkı için bu duayı kabul et. Şair bu beyitte de ettiği dualar karşılığında Allah'tan ettiği duaları kabul etmesini istemektedir.

Derd-i ser oldur şehâ Dâ'î kulun mahmûrdur
Çün bilürsin derdümüz lütf it buyur dermanumuz

G94-7

Ey şah Dâ'î kulunun başının derdi mahmurluktur. Derdimizi bildiğin gibi lütf et dermanımızı da ver.

Dâ'î (dua eden) kulunun derdi mahmurluktur, kendinden geçme halidir. Mahmurluk şarap gibi içecekler sonucu kişinin kınanmayı gerektirecek hal ve hareketlerde bulunmasıdır. Şair mahmurluğu başının derdi olarak görür ve Allah'a derdimizi bildiğin gibi dermanımızı da lütfet der. Tasavvufta kendinden geçme hali vecd halidir. "Vecd Allah Teâlâ'nın nihayetsiz tecellilerini müşahede eden bir kimsenin içinin ferahlaması ve o halin verdiği zevkle, kendinden geçmesidir. Daha doğrusu kendini kaybedip (fakd), Allah'ı bulmasıdır. Tevâcüd ise, sâlikin gönlünde beliren sıkıntıyı gidermek için yalvarış ve yakarışlarla vecde varmayı istemesi, bir müddet sonra da cezbe halinin meydana gelmesiyle kulun rahata kavuşmasıdır. O halde vecd, aşk ve muhabbetin bir neticesi, tevâcüd ise vecde talip olma arzusudur (Eraydın, 2008 s.194) Şair kendisinin bu durumda olduğunu Allah Teâlâ'nın bildiği gibi, dermanını da lütf edip buyurmasını istemektedir.

Derd ile yandım Dâ'î ne çare
Ya Rab devâ kıl derman elinden

G110-7

Dert ile yandım Dâ'î (dua eden) ne çare, ey Allah derman elinden devâ kıl.
Huzûr-ı kalb ile Hakdan seni diler Dâ'î
Du'â vü zârlık eyler çü Hak taâlâya

G128-7

Dâ'î (dua eden) gönül rahatlığı ile Allahuteala'ya ağlayarak dua eder / dua edince, Allahtan seni diler:

Dâ'îye 'inâyet nazarın eyleme taksîr
Tan mı kuluna eylese in'âm efendi

G229-5

Dâ'î'ye (dua eden)e iyiliğini azaltma, efendinin kuluna iyilikte bulunması kınanılır mı?

Dâ'î kuluna bir nefes virsen icâzet kapuda
Görsen ki kulluk babına ihlâs ile kul nicedür

G266-7

Dâ'î (dua eden) kuluna kapında bir an izin versen, görsen ki kulluğa uygun ihlas ile kul nasıldır.

Şeyh:

Dâ'î bu yolda hâk olalı ehl-i dillerün
Sıdk-ı derûn ile nefesinden du'â umar

G217-7

Dâ'î (dua eden) bu yolda toprak olduğundan beri, yürek temizliği ile gönül ehillerinin (ariflerin) nefesinden dua umar. Soluk anlamında olan nefes; velilerin soluk, ses ve sözleriyle karşısındakiler üzerinde meydana getirdikleri tesirdir. Ermişlerin soluklarında bulunan ve muhatap oldukları kişileri etkileyen ruhi ve manevi güçtür. Şair hak yolunda kendisini toprak gibi gördüğünden beri ariflerin nefesinden dua beklemektedir.

Allah'ın yardımının ulaşacağıın yer aldığı beyit:

Dâ'îya hakdan irecek tevfiğ
Varalum tevbe-i nasuh idelüm

G256-5

Ey Dâ'î (dua eden) Allah'tan yardım ulaşacak, bir daha bozmamak üzere varıp tövbe edelim.

Tövbe; kişinin işlediği günahlardan ve yaptığı kötü işlerden pişmanlık duyarak Allah'a yönelmesidir. "Tevbe-i Nasuh: Bir daha eski duruma dönmeme azmiyle yapılan samimi ve ciddi tevbe. "Allah tevbe edenleri sever" Tarîkâte girenlerin yaptığı ilk iş tevbedir. Onun için tevbe sülûk ehlinin ilk menzildir" (Uludağ, 1996 s.530). Şair Allah'ın tevvâb sıfatıyla; yapacakları işlerde kullarını tövbeye sevkeden ve tövbelerini kabul eden; kullarından yardımını esirgemeyen en büyük varlık olduğunu dile getirmektedir.

SONUÇ

Şair ve şiir için bir kimlik özelliği taşıyan mahlaslar; divan şairlerinin yaşadıkları zaman ve çevre için de çok önemlidirler.

Şairler mahlaslarını seçerken, seçtikleri mahlasların anlam itibarıyla değişik ve dikkat çeken bir isim olmasına itina ederler. Mahlas seçiminde mahlasların şiir ve edebiyatla ilgili isimler, tasavvuf terimleriyle ilgili isimler veya divan şiirinin kültür unsurlarından istifade edilerek alınan isimler olduğu görüldüğü gibi, kişilerin psikolojik özelliklerini yansıtan mahlasların da az olmadığı görülmektedir.

Divan şiirinin önemli şairlerinden olan Ahmed-i Daî ise; mahlas olarak “dua eden” anlamındaki “Daî” ismini kullanmıştır. Daî kelimesi bazı beyitlerde mahlas olarak kullanıldığı gibi tevriyeli olarak dua eden anlamında sanatlı olarak da kullanılmıştır.

Bu sanatlı Hüsn-i tahallus kullanımlarının bazı beyitlerinde şair Daî; her nefeste devleti için dua okuyandır, devletinin düşmanına inkisarda bulunandır. Ayrıca devletiyle birlikte devletin padişahına dua eder, duanın içten ve samimi olarak yapılması gerekliliğini vurgular, bu şekilde yapılan duanın melekler tarafından huzura götürüldüğünü söyler. Cenâb-ı Hakk'ın lütfunun ve affının çok olduğunu ondan ümit kesmenin doğru olmayacağını düşünür ve ettiği dualar hakkı için dualarının kabul edilmesini Cenâb-ı Hakk'tan diler.

Şiirlerinde sanat ve zarafet bulunan, şiirin ahenk ve söyleyiş inceliklerine vakıf olan Ahmed-i Daî Türkçeyi rahat ve düzgün kullandığı gibi edebiyat teorilerinin altyapısının oluşmasını sağlayan edebî sanatları ve dolayısıyla Hüsn-i tahallusu da beyitlerinde güzel bir şekilde dile getirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed-i Dâî Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım), (Haz. Mehmet Özmen), TDK Ankara, 2001
- Devellioğlu, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1970
- Eraydın, Sekçuk; Tasavvuf ve Tarikatlar, İstanbul,2008
- Ertaylan, İsmail Hikmet, Ahmed-i Dâî Hayatı ve Eserleri, İ.Ü.E.F Yay.No: 518, İstanbul,1952
- İbn Arabî, İlâhi Aşk (Çev.Mahmut Kanık) İstanbul,1998
- Kur'ân-ı Kerim Meali (Haz.Halil Altuntaş,Muzaffer Şahin) Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara, 2007
- Kur'ân Lugatı (Müt.Mahmud Çanga), Timaş Yayınları, İstanbul, 1989
- Kur'ân Yolu Türkçe Mealve Tefsir (Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş) Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara, 2007
- Öz, Mustafa; “Dâî” TDV İslam Ansiklopedisi C.8 s.420 İstanbul, 1993

F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi 2010-20/2

Pakalın, M.Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1971

Uludağ, Süleyman; Tasavvuf Terimleri sözlüğü, İstanbul 1996

Tolasa, Harun; 16.Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, Ege.Ünv.Matbaası,İzmir,1983

Uludağ, Süleyman; Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1996

Yıldırım, Ali; Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlas-nâmeler, Ankara 2006